

ВІДГУК

**офіційного опонента, кандидата педагогічних наук
ГЛАДУН Тетяни Олександрівни на дисертацію НАЗМІЄВА Антона
Олександровича «Формування соціальної компетентності студентів
закладів вищої освіти у процесі діяльності органів студентського
самоврядування», представленої на здобуття ступеня доктора філософії в
галузі знань 23 Соціальна робота зі спеціальності 231 Соціальна робота**

**Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок з відповідними планами
в галузі знань.**

Актуальність теми дослідження А. Назмієва зумовлена багатьма чинниками, що постали перед українським народом в умовах інформаційного суспільства, зовнішніх та внутрішніх викликів і загроз. Однією з найважливіших компетентностей особистості в сучасному мінливому світі стала соціальна компетентність, що передбачає сформованість у людини загальних, надпрофесійних, гнучких навичок як засобу виживання, швидкої адаптації та успішного розвитку в нових соціальних реаліях.

Найбільш сенситивним періодом для формування соціальної компетентності є студентський вік, адже саме в період молодості психіка людини є гнучкою та відкритою для новоутворень. Крім того, у період навчання в ЗВО молода людина знаходиться у стані постійного пошуку себе в соціумі, професійній сфері; самостверджується, приміряє різні соціальні ролі. Тому обрання студентського самоврядування в ролі провідного осередку формування соціальної компетентності є оптимальним і доцільним.

У результаті аналізу теорії й практики формування соціальної компетентності у студентства ЗВО автор робить висновок про те, що ефективності в цьому процесі можна досягти, якщо створити відповідні педагогічні умови. Саме цій ідеї й підкоряється логіка і зміст дослідження А. Назмієва, роблячи його не тільки актуальним, а й соціально затребуваним.

Тема дослідження обрана в межах плану науково-дослідної роботи кафедри соціальної педагогіки Луганського національного університету імені Тараса

Шевченка «Теорія та практика професійної підготовки спеціалістів з соціальної педагогіки та соціальної роботи» (державний реєстраційний номер 0110U000752). Тему затверджено вченою радою ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (протокол № 4 від 24 листопада 2017 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації А. Назмієва, забезпечується чіткою логікою, структурою, взаємозв'язком всіх компонентів наукового апарату (об'єкт, предмет, гіпотеза, мета, завдання, методами дослідження). Це свідчить про методологічну грамотність дослідника.

Основними перевагами роботи є чітко виражена основна ідея та світоглядна позиція автора, виважений науковий апарат, бездоганна логіка і структура, міждисциплінарність, обґрунтованість кожного висунутого положення, доцільне використання сукупності теоретичних, експериментальних та статистичних методів дослідження, джерельної бази роботи тощо. Саме ці характеристики дозволили дисертанту досягти мети дослідження, зробити переконливі й аргументовані висновки, визначити перспективи наукових розвідок.

Достовірність результатів та їх новизна.

Достовірність результатів дослідження А. Назмієва забезпечується обраною методологією, сукупністю оптимальних методів дослідження, достовірністю й значущістю результатів, підтверджених на основі використання методів математичної статистики, широкою джерельною базою (250 найменувань, з них – 34 іноземною мовою). Результати дослідження мають наукову новизну, теоретичне і практичне значення для галузі знань 23 Соціальна робота.

Наукова новизна результатів дослідження А. Назмієва полягає в тому, що в роботі вперше визначено, теоретично й експериментально обґрунтовано педагогічні умови формування соціальної компетентності студентів закладів вищої освіти у процесі діяльності органів студентського самоврядування, серед яких: 1) збагачення

змісту професійної підготовки студентів (науково-педагогічної, практичної, психофізіологічної, психологічної) відповідно до нових вимог соціуму, спрямованого на формування соціальної компетентності; зміна ролевих функцій керівника, тьютора і викладача від традиційної ролі експерта-наставника до інноваційної ролі фасилітатора – лідера та учасника освітнього процесу; 2) створення в студентському самоврядуванні спеціального органу, що сприятиме формуванню соціального досвіду студентів на основі координації спільних дій студентів, адміністрації ЗВО, різнопрофільних соціальних інституцій, розробки та реалізації різноманітних соціальних програм і проєктів, включення до різних видів соціальних практик; організація органами студентського самоврядування роботи клубу «Startup» з метою цілеспрямованого формування у студентів соціальної компетентності в сукупності соціальних цінностей, мотивів, знань, умінь, досвіду, психофізіологічних і психологічних якостей.

Також подальшого розвитку набули наукові уявлення щодо феноменів соціальної компетентності та студентського самоврядування, сутності та структури соціальної компетентності студентів закладів вищої освіти, особливостей її формування в процесі діяльності органів студентського самоврядування. Удосконалено діагностичний інструментарій для визначення рівня сформованості соціальної компетентності студентів ЗВО; зміст, технології, форми й методи формування соціальної компетентності студентів закладів вищої освіти у процесі діяльності органів студентського самоврядування.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів полягає в теоретичному й експериментальному обґрунтуванні педагогічних умов формування соціальної компетентності студентів закладів вищої освіти у процесі діяльності органів студентського самоврядування; визначенні базових понять дослідження (соціальна компетентність, структура соціальної компетентності, студентське самоврядування та ін.).

Практичне значення результатів дослідження А. Назмієва полягає в

готовності до впровадження в практику ЗВО науково обґрунтованих й експериментально перевірених педагогічних умов формування соціальної компетентності студентів закладів вищої освіти у процесі діяльності органів студентського самоврядування; представленого науково-методичного забезпечення цього процесу – змісту і технологій (форм, методів, засобів, інструментів) формування соціальної компетентності в межах педагогічних умов.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (довідка про впровадження № 1/719 від 14.09.2023 р.); Харківської державної академії фізичної культури (довідка про впровадження № 822/01-19 від 22.09.2023 р.), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (довідка про впровадження № 10 від 15.09.2023 р.), ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет (довідка про впровадження № 01-10-515 від 14.09.2023 р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Результати дослідження А. Назмієва можуть бути використані в освітньому процесі, діяльності органів студентського самоврядування, соціально активній, волонтерській діяльності студентів ЗФПО та ЗВО; фахівцями соціальної сфери при роботі з різними категоріями населення. Розроблені автором тренінги, проєкти, програми в межах діяльності Coworking-center «Creative University», клубу «Startup», «Центру медіації» є готовими інструментами для впровадження в соціальну практику.

Повнота викладення результатів роботи в опублікованих працях.

Про ступінь повноти викладення результатів дисертації А. Назмієва в опублікованих працях (15 одноосібних публікацій, із яких 9 – статті в наукових фахових виданнях України, 1 – стаття в закордонному науковому журналі, 5 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій) свідчить відповідність назв заявленій темі, охоплення публікаціями всіх завдань і етапів дослідження, публікація в провідних фахових журналах, апробація на міжнародних і

регіональних науково-практичних конференціях.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність.

Зміст дисертації А. Назмієва має завершений характер, відбивається в структурі, що складається зі вступу, теоретичної й експериментальної частини, висновків, списку використаних джерел.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, об'єкт, предмет, завдання; представлено гіпотезу, методи дослідження; розкрито теоретичні засади, висвітлено наукову новизну й практичне значення дисертації; подано відомості про апробацію та впровадження отриманих результатів.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади формування соціальної компетентності студентів закладів вищої освіти у процесі діяльності органів студентського самоврядування» на підставі аналізу наукових джерел дисертантом розкрито варіативність підходів до сутності й змісту соціальної компетентності студентської молоді в сучасному соціогуманітарному дискурсі. На підставі визначення понять «соціальне», «компетентність», «загальні компетентності», «соціальна компетентність» у сучасному науковому дискурсі поняття «соціальна компетентність студентів закладу вищої освіти» представлено як інтегровану якість особистості, що являє собою динамічну комбінацію цінностей, мотивів, знань, умінь, навичок, індивідуально-психологічних якостей та дозволяє особистості бути успішною в освітній, соціокультурній, професійній діяльності на основі гармонійного співіснування внутрішнього світу та зовнішньої мінливої соціальної реальності.

Також автором визначено функції соціальної компетентності студентів закладів вищої освіти – соціалізаційна; ціннісно-орієнтаційна; інформаційно-пізнавальна; поведінково-діяльнісна; регулятивна; статусно-рольова; рефлексійно-оцінна.

Сутнісні та функційні характеристики соціальної компетентності студентів ЗВО зумовили визначення таких її структурних компонентів, як мотиваційно-

ціннісний, когнітивний, діяльнісно-поведінковий, індивідуально-психологічний.

Студентське самоврядування розглядається в роботі як особлива форма ініціативної, самостійної громадської діяльності студентів, спрямованої на розв'язання важливих питань життєдіяльності студентської молоді, розвиток її соціальної активності, підтримку соціальних ініціатив. А тому воно є найоптимальнішим соціальним осередком для формування соціальної компетентності студентів. З урахуванням теоретичних засад дослідження, функцій та особливостей соціальної компетентності студентів закладів вищої освіти було визначено такі критерії її сформованості: ціннісний; пізнавальний; поведінковий; особистісний. Відповідно, встановлено рівні сформованості соціальної компетентності студентів: низький, середній, високий.

Результати констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи засвідчили недостатню значущість соціальної активності для досягнення позитивних змін у суспільстві в ієрархії цінностей особистості; ситуативне та неусвідомлене ставлення до майбутньої професійної діяльності; переважання низького рівня мотивації досягнення успіху; недостатній рівень розвитку критичного мислення; невміння аналізувати ситуацію та обирати конструктивні моделі поведінки; прояв зниженого рівня рефлексії та емоційного інтелекту, що дозволяє розуміти й керувати своїми емоціями та емоціями інших, проявляти самомотивацію; ситуативний та неусвідомлений характер мотивів до розвитку громадського суспільства.

Тому другий розділ дослідження – «Наукове обґрунтування й експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування соціальної компетентності студентів закладів вищої освіти у процесі діяльності органів студентського самоврядування» – присвячено науковому обґрунтуванню, розробці та експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов формування соціальної компетентності студентів закладів вищої освіти у процесі діяльності органів студентського самоврядування.

З урахуванням теоретико-методичних засад дослідження, результатів констатувального етапу експерименту А. Назмієвим визначено та обґрунтовано педагогічні умови формування соціальної компетентності студентів закладів вищої освіти у діяльності органів студентського самоврядування: збагачення змісту професійної підготовки студентів (науково-педагогічної, практичної, психофізіологічної, психологічної) відповідно до нових вимог соціуму, спрямованого на формування соціальної компетентності; зміна рольових функцій керівника, куратора і викладача від традиційної ролі експерта-наставника до інноваційної ролі фасилітатора – лідера та учасника освітнього процесу; створення в студентському самоврядуванні спеціального органу, що сприятиме формуванню соціального досвіду студентів на основі координації спільних дій студентів, адміністрації ЗВО, різнопрофільних соціальних інституцій, розробки та реалізації різноманітних соціальних програм і проєктів, включення в різні види соціальних практик; організація органами студентського самоврядування роботи клубу «Startup» з метою цілеспрямованого формування в студентів соціальної компетентності в сукупності соціальних цінностей, мотивів, знань, умінь, досвіду, психофізіологічних і психологічних якостей.

Результати експериментальної роботи з упровадження педагогічних умов формування соціальної компетентності студентів закладів вищої освіти у процесі діяльності органів студентського самоврядування засвідчили позитивну динаміку показників та загального рівня соціальної компетентності, що зумовило висновок про ефективність розроблених і проваджених педагогічних умов та підтвердження загальної гіпотези дослідження. Отже, дослідження набуло завершеного характеру, соціального й наукового значення.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу А. Назмієва, вважаємо за доцільне висловити певні зауваження, що мають рекомендаційний характер:

1. У підрозділі 1.1. «Формування соціальної компетентності студентів закладів вищої освіти в процесі діяльності органів студентського самоврядування як наукова проблема» при узагальненні закордонного досвіду щодо обраної проблеми, варто було б зазначити, що саме може бути імплементовано в освітню практику вітчизняних закладів вищої освіти з метою формування соціальної компетентності в глобальному вимірі.

2. У роботі автор ґрунтовно, логічно й послідовно обґрунтовує базове поняття дослідження – «соціальна компетентність», використовуючи компетентнісний підхід та спираючись на закордонні й вітчизняні наукові праці. Проте, вважаємо за доцільне понятійний аналіз ключових понять доповнити науковими розвідками таких відомих вітчизняних вчених, як філософи В. Кремень та П. Саух, соціальні педагоги В. Оржеховська та О. Рассказова; а методологічний потенціал компетентнісного підходу підсилити працями вітчизняних науковців у галузі соціальної роботи / соціальної педагогіки І. Зверевої, Л. Данильчук, І. Тараненко та ін.

3. При описанні формувального етапу експерименту в п. 2.2. автор підкреслює високу ефективність у формуванні соціальної компетентності студентів такої форми освітнього процесу, як лекції, що «передбачають активну міжособистісну взаємодію викладача і студентів». Проте, у тексті роботи відсутня тематика лекційних занять.

4. У п. 1.3., 2.3. наводиться комплекс діагностичного інструментарію для визначення рівня сформованості соціальної компетентності студентів на різних етапах експерименту. На наш погляд, для їх зручного використання та сприйняття доречним було б зробити їх систематизацію відповідно до визначених критеріїв і показників, за якими вимірюється цей рівень.

Проте, наведені зауваження й рекомендації не знижують теоретичної та практичної значущості дисертації.

Висновок. Проведений аналіз наукової розвідки **Назмієва Антона**

Проте, наведені зауваження й рекомендації не знижують теоретичної та практичної значущості дисертації.

Висновок. Проведений аналіз наукової розвідки **Назмієва Антона Олександровича «Формування соціальної компетентності студентів закладів вищої освіти у процесі діяльності органів студентського самоврядування»** дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота є самостійним, завершеним дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне і практичне значення; відповідає вимогам, визначеним наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради», що дає підстави для присудження Назмієву А. О. ступеня доктора філософії зі спеціальності 231 «Соціальна робота» галузі знань 23 Соціальна робота.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, викладач
кафедри соціальної роботи
КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «ХАРКІВСЬКА
ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Тетяна ГЛАДУН

Підпис Тетяни Гладун
свідчую А. Смітченко
начальник відділу кадрів А. Сміт
06 листопада 20 23 рік